

VALTION YHTEISKUNTATIEETEELLINEN TOIMIKUNTA JA POLITIIKAN TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU

Raimo Väyrynen

1. Taustaa

Valtion yhteiskuntatieteellinen toimikunta on tutkimuksen kannalta katsottuna jakautunut viiteen tieteenalaryhmään, joista yksi on valtio-opin ja poliittisen historian ryhmä. Tähän ryhmään kuuluvat kiistattomasti ns. yleinen valtio-oppi, hallintotiede sekä kansainvälinen politiikka. Poliittisen historian osalta eräitä rajanvetovaikeuksia aiheutuu siitä, että poliittinen historia kuuluu yhteiskuntatieteelliseen toimikuntaan, kun taas muu historiantutkimus on sijoitettu humanistiseen toimikuntaan. Ajoittain näyttää siltä, että hakijan valinta yhteiskuntatieteellisen ja humanistisen toimikunnan välillä määräytyy yhtä paljon laitossidonnaisuuden kuin tutkimusaiheen perusteella. Valtio-opin ja poliittisen historian ryhmän osalta on myös toisentyypisiä rajanveto-ongelmia, esim. eräät tiedotusopin piiriin kuuluvat tutkimukset sivuavat politologiaa hyvinkin läheltä. Samaa voidaan sanoa eräistä valtiosääntöoikeudellisista tai poliittisen taloustieteen piiriin kuuluvista tutkimuksista. Näiden rajanvetojen merkitys on lähinnä siinä, että parempien ratkaisujen puutteessa toimikunta on tutkimusassistenttien ja tutkijoiden toimia sekä tutkimusmäärärahoja jakaessaan joutunut kiintiöimään ne sangen pitkälle eri tieteenalaryhmien kesken. Niinpä voidaan hyvinkin kuvitella tilanne, jossa jotakin pätevänä pidettyä tiedotusalan tutkijaa siirrellään sosiaalitieteiden ja politologian välillä, koska kumpikaan ryhmä ei halua uhrata niukkoja kiintiöitänsä 'vieraille' tieteenalalle.

Kaikien kaikkiaan voidaan todeta, että valtio-opista ja poliittisesta historiasta koostuva aineryhmä on toimikunnan työssä osoittautunut kuitenkin suhteellisen kiinteäksi kokonaisuudeksi. Kysymys onkin pitkälle siitä, miten tätä suhteellisen kiinteää alaa voitaisiin edelleen kehittää tiede- ja tutkimuspoliittisen suunnittelun avulla.

Politiikan tutkimuksen piirissä ei ole juuri suoritettu erillistä tiedepoliittista suunnittelua. Eräänä suomalaisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen suunnittelun lähtökohtana voitaneen kiistatta pitää Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan v. 1971 laatimaa yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen runko-ohjelmaa.¹ Politologian osuuden tähän runko-ohjelmaan laati *Pertti Pesosesta*, *Sven Lindmanista* sekä *Martti Noposesta* koostunut jaosto, joka ehdotti kahta laajaa tutkimusprojektia sekä datapankkia. Ehdotetut projektit koskivat kunnallishallintoa sekä valitsijoita ja kansanedustajia Suomen poliittisessa järjestelmässä. Datapankkiin oli puolestaan tarkoitus koota lähinnä äänestyskäyttäytymistä

Tämä artikkeli on lievästi uudistettu versio seitsemänsillä Poliitiikan tutkimuksen päivillä Turussa 9—10. 1. 1975 pidetystä esitelmästä.

koskevaa haastattelutietoa. Näiden suunnitelmien kapea-alaisuus sekä niiden kytkeytyminen jaoston jäsenten omiin tutkimusintresseihin herätti lähes välittömästi kritiikkiä politiikan tutkijoiden piirissä.² Mainittua runko-ohjelmaa ei kuitenkaan ryhdytty toteuttamaan missään vaiheessa, vaikka siinä mainittuja tutkimusprojekteja onkin viety eteenpäin.

Tämä prosessin pysähtyminen johtunee osittain siitä, että samanaikaisesti oli ryhdytty laatimaan laaja-alaisempia tiede- ja tutkimuspoliittisia ohjelmia, jotka yleisempinä ja periaatteellisempina ohjasivat keskustelua ja toimintaa tehokkaammin kuin yhteiskuntatieteellisen toimikunnan runko-ohjelmaluonnos. Näistä muista ohjelmista mainittakoon ennen kaikkea Tieteen keskustoimikunnan tiedepoliittinen ohjelma vuodelta 1972 sekä Valtion tiedeneuvoston v. 1973 hyväksymä ohjelma, joissa molemmissa lähdettiin selvästi tutkimusaiheiden priorisoinnista ja siten tutkimuksen suuntaamisesta aikaisempaa voimakkaammin tietyille painopistealoille (joista myöhemmin enemmän).³

Ennen nykytilanteeseen ja suunnittelukysymyksiin liittyviä pohdintoja lie-nee paikallaan todeta muutamia yksityiskohtia valtio-opin ja poliittisen historian rahoitusosuudesta yhteiskuntatieteellisen toimikunnan tukemassa tutkimuksessa. Pääpiirteisenä yleistykseenä voidaan todeta se, että tämän aineryhmän osuus on ollut lähes tasaisessa laskusuunnassa 1960-luvun alkupuoliskolta lähtien. Politologialle ja poliittiselle historialle myönnettyjen määrärahojen osuus kaikista määrärahoista laski v. 1962—70 19.6 prosentista 11.9 prosenttiin, ollen v. 1967 niinkin alhainen kuin 9.4 prosenttia. Sama kehityssuunta voidaan todeta tarkasteltaessa myönnettyjen määrärahojen osuutta anotuista, jolloin huomataan tämän prosenttiosuuden laskeneen 71.1 prosentista 31.8 prosenttiin. Esim. vuonna 1970 tämä suhde oli kaikkein pienin toimikunnan piiriin kuuluvien tieteen alojen keskuudessa ja erityisen heikko sen asema oli taloustieteisiin verrattuna.⁴ Tämän jälkeiseltä ajalta voidaan tietoa saada *Kalevi Pihan* ja kumppaneiden suorittamasta tutkimuksesta, joka tarkastelee Yhteiskuntatieteellisen toimikunnan tutkimuspolitiikkaa v. 1971—73. Tämän selvityksen mukaan tieteenaloittain rahoitus jakautui kyseisinä vuosina seuraavasti:

Taulukko 1. Yhteiskuntatieteellisen toimikunnan rahoitus tieteenaloittain v. 1971—73, %

	1971	1972	1973	Yhteensä
Taloustieteet	12	17	13	14
Sosiaalitieteet	42	44	57	49
Kasvatustiede, psykologia ja filosofia	19	17	14	16
Oikeustieteet	13	12	9	11
Valtio-oppi ja pol. hist.	14	10	7	10
Yhteensä	100	100	100	100
Mmk	1.6	2.7	4.5	8.8

Vaikuttaa kuitenkin siltä, etteivät Pihan ja kumppaneiden luokituskriteerit ole erityisen luotettavia ja että ennen kaikkea sosiaalitieteiden ryhmään on oletettavasti viety sellaista tutkimusta, joka kuuluisi pikemminkin muiden aine-ryhmien yhteyteen. Tämä näkyy mm. siinä, että sosiaalitieteiden ryhmän tarkempi analyysi osoittaa politiikan sosiologiaa ja osallistumista koskevien tutkimusten olevan siellä sängen keskeisessä asemassa. Nämä tutkimusteemat — varsinkin kun ne v. 1973 osalta koostuvat suuressa määrin Deta-projektille myönnettyistä varoista — voitaneen ilman suurempaa väkivaltaa siirtää myös politologian puolelle. Tosin tässä yhteydessä on syytä kysyä sitä, missä määrin Deta-projekti loppujen lopuksi on politologinen. Merkitseekö se politiikan tutkimuksen alan laajentumista vai poliittisen taloustieteen kautta tapahtuvaa siirtymistä yleisen yhteiskuntatieteen ja sosiaalitieteen suuntaan? Jos mainittu siirto kuitenkin tehdään, niin sosiaalitieteiden ja politologian osuus yhteiskuntatieteellisen toimikunnan tutkimusmäärärahoista v. 1971—73 näyttää seuraavalta:⁵

Taulukko 2. Sosiaalitieteiden ja politologian rahoitusosuus v. 1971—73, %

	1971	1972	1973	Yhteensä
Sosiaalitieteet	40	39	42	39
Valtio-oppi ja poliittinen historia	16	15	22	20

Tämä uudelleenlaskenta muuttaa aika tavalla aikaisemmin saatua kuvaa, erityisesti v. 1973 osalta. Tosin tähän tulokseen on syytä suhtautua edellämainituin varauksin, sillä kuntien sisäistä tulonjakoa tai vähittäiskaupan organisatiota koskevien tutkimusten ei voitane katsoa kuuluvan nimenomaan politologian keskeisiin tutkimuskohteisiin.

Politologian yhteiskuntatieteelliseltä toimikunnalta saamia tutkimusrahoja — jotka Pihan ja kumppaneiden selvityksessä sisältävät myös toimikunnan tutkimusassistenttien ja tutkijoiden toimet rahaksi muunnettuna — voidaan verrata sen piirissä työskentelevien tutkijoiden tutkimusvuosiin ja eräisiin muihin suorituskykyä mittaaviin muuttujiin. Seuraavassa esitettävät luvut koskevat vuotta 1969, eivätkä ne ole ehdottoman vertailukelpoisia aikaisempien taulukoiden kanssa sen vuoksi, että ne sisältävät sosiaalilääketieteen, mutta niistä toisaalta puuttuu poliittinen historia. Tästä seuraa se, että täysin vertailukelpoisina taulukossa 3 esitetyt luvut olisivat jossain määrin korkeampia. Nytkin niitä voidaan kuitenkin pitää suuntaa antavina.⁶

Näiden, vaikkakin epätarkkojen lukujen valossa vaikuttaa siltä, että politiikan tutkijoilla ei pitäisi olla erikoisempaa syytä valittaa osuuttaan toimikunnan

Taulukko 3. Poliitiikan tutkijoiden merkitys yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa v. 1969, %

Kaikki työvuodet	4,4 %
Tutkimukseen käytetyt työvuodet	4,9 %
Palkkamenot	3,9 %
Lisensiaattitutkimukset	6,6 %
Väitöskirjatutkimukset	4,1 %
Muut tutkimukset	3,6 %

määrärahoista, jos niiden kriteerinä käytetään tieteenalan suorituskykyä ja tutkimusaktiiviteettia. Poliitiikan tutkijat ovat saaneet yhteiskuntatieteelliseltä toimikunnalta jossakin määrin enemmän tutkimustukea kuin mitä heidän aktiiviteettinsa olisi edellyttänyt. Toisaalta tätä seikkaa ei ole kuitenkaan syytä liioitella, monistakin syistä. Ensinnäkin vertailuihin käytetyt luvut ovat jossakin määrin epämääräisiä. Toiseksi tietyn tieteenalaryhmän saama tutkimustuki ei voi olla suoraan verrannollinen koko alan tutkimusaktiiviteettiin, sillä tällainen lähtökohta ei ota huomioon aktiiviteetin jakautumista kyseisen ryhmän sisällä. Sitä paitsi aktiiviteetin mukainen voimavarojen mekaaninen allokointi eri tieteenalaryhmien välillä ei huomioi sellaisia keskeisiä kysymyksiä kuin alan tutkijakoulutuksen tarve, tutkimusten tieteellinen taso ja yhteiskunnallinen relevanssi. Vasta näiden ja muiden tarpeellisten tekijöiden yhdistämisellä saadaan aikaan päätöksenteon kannalta riittäviä kriteereitä.

Toimikunnan työstä v. 1974 alun jälkeen saamani vaikutelma on se, että *periaatteellisella tasolla* voimavarojen allokointi eri hakemusten ja esitysten välillä tapahtuu monipuolisilla ja yleiseen tiedepoliittiseen suunnitteluun kytkeytyvien kriteerien nojalla. Nämä kriteerit ovat ns. painopistetutkimusten osalta määrittyneet pääosiltaan Valtion tiedeneuvoston ohjelman sekä Akatemian ja toimikunnan niihin tekemien täsmennysten pohjalta. Tutkijan ja tutkimusassistenttien sekä tutkimusmäärärahojen jaossa on hakemuksia arvioitu seuraavien tekijöiden avulla (arvioinneissa jokaisella mainitulla tekijällä on sama painokerroin):

- tutkijan henkilökohtaiset ansiot
- tutkimussuunnitelman taso
- tutkimuksen merkitys ao. tieteenalan kannalta
- tutkimuksen yhteiskunnallinen merkitys

Käytännön tasolla näiden mielestäni periaatteellisesti onnistuneiden kriteerien soveltaminen ei ole kuitenkaan sujunut toivotulla tavalla. Toisin sanoen kaikkia hakemuksia ei ole, sen jälkeen kun ne on arvioitu samalla mittapuulla, asetettu yhteiseen järjestykseen, vaan nämä järjestykset ovat jääneet eri tieteenalaryhmien sisäisiksi samalla kun jokaisen ryhmän kiintiöt on erikseen sovittu. Sitä paitsi myös sellaiset seikat kuin alueellinen jakautuminen ovat luonnollista kylläkin vaikuttaneet, joskaan ei ehkä riittävässä määrin, tehtyihin

ratkaisuihin. Ilmeistä onkin, ettei jossain määrin idealistisia yhtenäisiä arviointiperusteita ole mahdollista käytännössä toteuttaa. Tätä ei kuitenkaan ole syytä pitää välttämättä heikkoutena, sillä tutkijan toimien ja tutkimusmäärärahojen jakautumiseen käytännössä vaikuttavat *tieteenalakiintiöt ja alueelliset seikat voidaan myös ottaa suunnittelussa ja kriteerien laadinnassa huomioon*. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että toimikunnan harjoittamassa tiedepoliittisessa suunnittelussa täytyy edetä nykyistä pitemmälle ja ryhtyä käymään keskustelua niistä käytännön tarpeista ja tieteellisistä suuntaviivoista, jotka vaikuttavat priorisointiin eri yhteiskuntatieteen alojen sekä alan tutkimusta harjoittavien korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välillä. On selvää, ettei tällainen päätöksenteko ole helppoa, mutta se tarjoaa joka tapauksessa rationaalisen vaihtoehdon nykyiselle tieteenaloittaisiin kiintiöihin perustuvalla status quo-politiikalle.

Tutkijapaikkojen ja tutkimusmäärärahojen jakaminen siten, että aluksi päätetään eri tieteenalaryhmien kiintiöistä ja sen jälkeen jaetaan varat näiden ryhmien sisällä painottaen eri korkeakoulujen osuuksia, on *passiivista tutkimuspolitiikkaa*, joka ei tutkimussuunnittelun kannalta katsottuna vie kovinkaan pitkälle. Caj-Gunnar Lindström onkin todennut, että passiivinen tutkimuspolitiikka yhdistyneenä yksitieteiseen tutkimusperinteeseen ei juuri ole vienyt tieteellisen tutkimuksen integraatiopyrkimyksiä eteenpäin.⁷ *Aktiivisen tutkimuspolitiikan* tehtävänä ei ole samalla tavoin varjella tiettyjen tieteenalojen tai korkeakoulujen intressejä, vaan pyrkiä tieteenalarajat ylittävään (transdisciplinary) tutkimuspolitiikkaan. Sen avulla on mahdollista päästä irti passiiviseen tutkimuspolitiikkaan liittyvästä *sidotusta päätöksenteosta* tutkimustuen jakamisessa ja siirtyä mielekkäämpään sekä tutkimuksen että yhteiskunnan edut paremmin huomioivan aktiivisen otteen soveltamiseen.

Eräs keino tämän tavoitteen saavuttamiseksi on Suomen Akatemian piirissä harjoitettava painopistealojen suunnittelu ja niihin perustuva tutkimus. Valtion tiedeneuvoston ohjelman mukaan seuraavat viisi tavoitetutkimuksen kohdetta tarvitsevat erityistä tukea:⁸

1. kansanterveyteen kohdistuva tutkimustyö
2. väestön elinehtojen sekä kansallisen tuotantorakenteen kehitystekijöiden tutkimus
3. ympäristönsuojelua sekä luonnonvaroja ja ympäristöä säästävien menetelmien ja tuotteiden kehittämistä koskeva tutkimus
4. demokratian ja tasa-arvoisuuden toteuttamista selvittävä tutkimus
5. työelämän ja työolosuhteiden tutkimus

Näistä ainoastaan demokratian ja tasa-arvon toteutumismahdollisuuksia selvittävä tutkimus kuuluu selvästi politiikan tutkimuksen piiriin. Tätä nykyä tämän teeman kimpussa häirii kolme ns. suurprojektia — Deta, Tandem sekä osittain tähän painopistealaan liittyvä Uudistuvan elinympäristön tutkimusprojekti — sekä joukko yksittäisiä tutkimuksia ja tutkimussopimuksia.

Tähän painopistealaan liittyvistä kysymyksistä vastaa Tieteen keskustoimikunnan nimittämä demokratian ja tasa-arvoisuuden suunnittelujaosto, jonka jäseninä ovat seuraavat henkilöt: prof. *Pertti Kettunen* (puheenjohtaja), dosentti *Kettil Bruun*, vt. toimistopäällikkö *Pekka Kilpi*, prof. *Raimo Konttinen*, valt.lis. *Krister Ståhlberg*, prof. *Reijo Wilenius* ja apul.prof. *Jorma Tiainen*. Demokratian ja tasa-arvon painopistealan tutkimusmahdollisuuksia kuvaa Valtion tiede-neuvosto seuraavalla tavalla:⁹

Tutkimuksen avulla olisi selvitettävä ne taloudelliset olosuhteet, valtarakenteet ja muut tekijät, jotka pitävät yllä eriarvoisuutta, sekä pyrittävä luomaan pohja eriarvoisuuden vähentämiseen tähtääville toimenpiteille... Tutkimuksessa olisi kolme pääaihetta: elinolosuhteiden ja eriarvoisuuden kartoitus yksilötasolla, päätöksentekomenettelyt instituutiotasolla sekä yhteiskunnan informaatiojärjestelmän ja informaatiotilan tutkiminen.

Yhteiskuntatieteellisen toimikunnan piirissä suoritettu suunnittelutyö on johtanut *painopistealueiden* täsmentämiseen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen *painosuunniksi*, jotka voidaan edelleen hajottaa *ongelma-alueiksi* ja *yksittäisiksi projekteiksi*. Toimikunnan suunnittelutyössä on erääksi painosuunnaksi määritetty tutkimus, joka tähtää eriarvoisuutta ylläpitävien mekanismien poistamiseen sekä eriarvoisuuden vähentämiseen yksilöiden, yhteiskuntaryhmien ja -luokkien välillä. Tähän painosuuntaan liittyy myös alueellista eriarvoisuutta koskeva tutkimustyö. Huomiota herättää se, että painopistealalla keskitytään voimakkaasti eriarvoisuuteen liittyviin kysymyksiin, kun taas demokratian edistämiseen tähtäävä tutkimus on painopistesuuntien täsmentämisessä jäänyt lähes tyystin vaille huomiota.

Täsmentäessään tämän painosuunnan ongelma-alueita toimikunta on päättynyt seuraavanlaisiin suuntaviivoihin:

1. koulutuksen mahdollisuudet tasa-arvoisen ja aktiivisen elämän edellytysten luoja: koulutuksen tavoitteiden asettelu, koulutus tasa-arvo-ongelmana sekä ihmisen koulutettavuus.
2. yhteiskunnan kokonaisrakenteen tutkimus: taloudellinen ja poliittinen valta sekä päätöksenteko, monikansallisten liikeyritysten ja kansainvälisten järjestöjen vaikutus, valtionhallinnon rakenne ja päätösprosessit, poliittisen demokratian kehitystendenssit, lainsäädäntö ja muut julkisen vallan toimenpiteet tasa-arvoisuutta estävänä ja edistävänä tekijänä.
3. tiedon ja tieteen merkitys yhteiskunnan kehittämisessä: tiedon kulku, saataavuus ja välittyminen tasa-arvo-ongelmana, tutkimustiedon karttuminen, välittyminen ja vaikutus.

Ongelma-alueiden tasolla on jo monia sellaisia kysymyksenasetteluja, jotka ovat keskeisiä myös politiikan tutkimuksen kannalta. Tällaisia tutkimuskohteita ovat taloudelliseen ja poliittiseen valtaan sekä päätöksentekoon kohdistuva tutkimus, poliittisen demokratian kehityssuuntien tutkimus sekä lainsäädännön

vaikutusten erittely. Myös tiedon välittymiseen ja saatavuuteen liittyvillä kysymyksillä on ilmeistä relevanssia politologian kannalta. Todettakoon vielä, että yhteiskuntatieteellinen toimikunta katsoo tarpeelliseksi suunnata tutkimusta myös globaaleihin ongelmiin ja mainitsee spesifisesti seuraavat ongelmat: ravinto, väestö, energia, raaka-aineet sekä rauhan edistäminen ja konfliktien lievittäminen.

Toimikunta toteaa suunnitelmassaan, että demokratiaa ja tasa-arvoa koskeva tutkimus jää lähes täysin Akatemian ja korkeakoululaitoksen varaan, sillä valtionhallinnon ja yksityisten tutkimuslaitosten piirissä ei tällaista tutkimusta juuri suoriteta. Toimikunta arvioi, että v. 1976—80 tarvitaan tällä painopistealueella rahoitusta seuraavasti:

3 suurta projektia á 600 000	= 1 800 000 mk
12 pientä projektia á 60 000	= 720 000 mk
tutkimusten suunnittelu ja esitutkimukset	= 480 000 mk
yhteensä	3 000 000 mk

Näiden summien konkreettisesta käytöstä on toistaiseksi mahdoton sanoa mitään. Järkevästi suunnattuna niillä kuitenkin saadaan aikaan merkittävä määrä tutkimusta.¹⁰

Viime aikoina on tullut yhä muodikkaammaksi tarttua Suomen Akatemian painopistealueiden muodossa harjoittamaan tutkimuspoliittiseen suunnitteluun ja väittää sen merkitsevän tieteen politisoitumista, sitoutumista valtiollaan ja poliittisten päätöksentekijöiden palvelijaksi ja siten johtavan tieteen yhteiskuntakriittisen funktion tarveltymiseen.¹¹ Tämä kritiikki, joka on ollut luonteeltaan hyvin monenkirjavia ja -tasoista, on kuitenkin ollut liioittelevaa siinä mielessä, että v. 1974 Akatemian käytössä olleista noin 40 mmk tutkimusmäärärahoista ainoastaan 10 % meni painopistetutkimukseen.¹² Tällä rahoitusosuudella ei varmasti 'sosialisoida' suomalaista tutkimuselämää; valitettavasti, joku voisi sanoa.

Jos jollakin tavalla pyritään luonnehtimaan politiikan tutkimuksen kehitysnäkymiä yhteiskuntatieteellisen toimikunnan suunnitelmien valossa, niin selvä siirtymä aikaisemmasta atomisoivasta, yksilökeskeisestä survey-tutkimuksesta yhteiskunnallisen vallan analyysin instituutioiden tasolla on nähtävissä. Tältä kannalta katsottuna ympyrä politiikan tutkimuksen suuntautumisessa on kiertymässä umpeen, joskin entisen ja nykyisen valtiokeskeisen politiikan tutkimuksen sisältö eroaa monissa suhteissa toisistaan. Sekä v. 1974 että v. 1975 Poliitiikan tutkimuksen päivien ohjelma jo osoitti tapahtumassa olevaa muutosta (olihan esim. v. 1975 päivien yhteydessä valtio-oppia ja valtiota käsitellyt työryhmä).

Eräänä konkreettisena osoituksena yhteiskuntatieteellisen toimikunnan politiikan tutkimuksen kannalta relevantista toiminnasta voidaan pitää sen antamaa lausuntoa Valtiosääntökomitean välimietinnöstä. Toimikunta katsoo, että val-

tiosääntöuudistukseen tulisi kytkeä aikaisempaa tiiviimmin yhteiskuntatieteellinen tutkimustyö, jolla pyritään kartoittamaan olemassaolevia tietoaukkoja. Tavoitteeksi asetetaan nimenomaan monitieteinen tutkimus vastapainoksi juridiikan vallalle. Samaan suuntaan viittaa myös se toimikunnan esittämä kanta, että valtiosääntökomitean tulisi täydentää sihteeristöään muun kuin juridisen koulutuksen saaneilla henkilöillä. On selvää, että valtiosääntöuudistuksen kannalta on juridiikan ulkopuolisista tieteistä nimenomaan politiikan tutkimus huomattavan keskeisellä sijalla.¹³ Valtiosääntöuudistuksen kannalta tarpeellinen yhteiskuntatieteellinen tutkimus aiheuttaa tiettyjä vaateita myös toimikunnalle itselleen. Niinpä toimikunta toteaaakin olevansa valmis, olemassaolevien resurssiensa puitteissa, tukemaan ja avustamaan komiteaa toimialallaan mm. pyrkimällä luomaan seurantajärjestelmän, jonka avulla voidaan kartoittaa toimikunnan tukeman tutkimuksen relevanssi valtiosääntöuudistuksen kannalta.

Toimikunta tuo lausunnossaan esiin myös eräitä sen mielestä kokonaisvaltaisen valtiosääntöuudistuksen kannalta keskeisiä tutkimuskohteita, joiden osalta tarvitaan lisätutkimusta:¹⁴

1. valtion luonteen ja merkityksen erittely
2. puolueet ja painostusryhmät
3. hallituksen muodostamismenettely
4. kansalaisten perusoikeudet
5. ulkopoliittinen päätöksenteko

Yhteenvetona voidaan todeta se, ettei yhteiskuntatieteellisellä toimikunnalla ole, eikä voi olla mitään keskeistä roolia yksittäisten tieteenalojen kuten politiikan tutkimuksen tiede- ja tutkimuspoliittisessa suunnittelussa. Toimikunnan tehtävänä on suunnitella ja edistää kaikkea yhteiskuntatieteellistä tutkimusta maassa ja näin ollen toimikunnan päätösten vaikutukset yksittäisiin tieteenaloihin heijastuvat ainoastaan tämän kokonaissuunnittelun kautta. Tässä katsannossa politiikan tutkimus on toimikunnan kannalta ainoastaan yksi yhteiskuntatieteiden osa, eikä välttämättä edes se kaikkein merkittävin osa. Toisaalta on myös syytä havaita se, että politiikan tutkimuksen suunnittelua tapahtuu monissa muissakin yhteyksissä, esim. tutkinnonuudistukseen liittyvässä toiminnassa, jolloin kuitenkin aineen opetus on sen tutkimusta keskeisemmässä asemassa.¹⁵ Tutkimusta ja opetusta ei ole kuitenkaan mahdollista erottaa toisistaan.

Koska tilanne on se, ettei mikään valtion hallintoelin suorita suoranaisesti politiikan tutkimukseen liittyvää suunnittelutyötä, niin silloin alan tutkijoiden oma aktiviteetti on olennaisen tärkeää. Tässä mielessä on syytä panna erityistä painoa Valtiotieteellisen yhdistyksen tavoiteasettelulle. Sen pitäisikin käsitykseni mukaan omaksua voimakkaampi ote maassa tapahtuvan alan tutkimuksen suunnittelussa ja koordinaatiossa. Valtiotieteellisen yhdistyksen heikohko ote näihin kysymyksiin ei liity mihinkään erityiseen johtokuntaan, vaan tämä

asiantila on käsittääkseni ollut vallitsevana koko sen olemassaolon ajan.¹⁶ Tässä katsannossa onkin ilahduttavaa panna merkille, että keväällä 1975 valittu yhdistyksen johtokunta näyttää eräistä alustavista merkeistä päätellen tarttuneen edeltäjiään aktiivisemmin politiikan tutkimuksen edistämiseen maassa.

LÄHDEVIITTEET:

¹ Ks. *Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen runko-ohjelma*. Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan laatima runko-ohjelmaluonnos lopullista runko-ohjelmaa varten. Helsinki 1971, 52 ss.

² Ks. esim. Raimo Väyrynen, *Nykypoliitologian kritiikkiä ja sen vaihtoehtoja*. *Politiikka* 2, 1971, ss. 160—66 ja Ilkka Heiskanen, *Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen runko-ohjelma: mitä se ei ole ja mitä se on*. Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan laatiman runko-ohjelmaluonnoksen tarkastelua. *Politiikka* 2, 1971, ss. 149—59. Silloisen yhteiskuntatieteellisen toimikunnan jäsen, prof. Sven Lindman on vastannut tähän kritiikkiin ja on omalta osaltaan todennut perusteettomiksi väitteet oman edun ajamisesta, ks. Sven Lindman, *Några påpekanden i diskussionen kring 'grundprogrammet'*. *Politiikka* 3, 1971, ss. 239—41. Muilta osin tämä väite on kuitenkin paikkansapitävä.

³ *Tieteen keskustoimikunnan tiedepoliittinen ohjelma*. Suomen Akatemia, Helsinki 1972 ja *Suomen tiedepoliittikan suuntaviivat*. Valtion tiedeneuvosto, Helsinki 1973.

⁴ Ks. *Runko-ohjelma, liitetaulukot 4—5*, ss. 50—51.

⁵ Kalevi Piha, Juha Korpi-Tommola ja Juha Vuorinen, *Yhteiskuntatieteellisen toimikunnan tutkimuspolitiikka vuosina 1971—1973*. Korkeakoulu- ja tiedepoliittinen tutkimussäätiö. Helsinki 1974, ss. 24—25. Ks. tästä myös Kettil Bruun, *Virhetulkintoihin johtava tutkimus*. *Kanava* 1. 1975, ss. 40—42.

⁶ Luvut on laskettu selvityksestä Timo Relander, *Yhteiskuntatieteellinen tutkimus Suomessa v. 1969 ja 1970-luvulla*. SITRA, sarja B, No. 3. Helsinki 1970, ss. 20—22 ja 39.

⁷ Caj-Gunnar Lindström, *Högskolornas roll i den forskningspolitiska planeringen*. *Finsk Tidskrift* 9, 1974, ss. 384—86. Vrt. Bruun ma. 1975, s. 42.

⁸ *Suomen tiedepoliittikan suuntaviivat ... mt.* 1973, ss. 16—21.

⁹ Sama, s. 20.

¹⁰ Edelläolevat tiedot perustuvat seuraavaan lähteeseen: *Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan tutkimuksen painopistealueiden toiminta- ja taloussuunnitelma vuosiksi 1976—80*. Valtion yhteiskuntatieteellinen toimikunta, Helsinki 1974 (moniste).

¹¹ Eräs esimerkki tästä kritiikistä on Dag Anckar, *Vetenskap och politik i Finland*. *Svensk Tidskrift* 2, 1975.

¹² Ks. Lindström ma. 1974, ss. 388—89.

¹³ Olen käsitellyt valtiosääntöuudistuksen ja tutkimuksen suhteita yleisemmin pääkirjoituksessani *Valtiosääntöuudistus ja tutkimus*. *Politiikka* 2, 1974, ss. 83—86. Ks. myös Erkki Berndtson, *Valtiosääntöuudistus ja politiikan tutkimuksen hyödyntäminen*. *Politiikka* 1, 1975, ss. 35—43.

¹⁴ Ks. *Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan lausunto Valtiosääntökomitean välimietinnöstä*. Helsinki 1974 (moniste).

¹⁵ Vrt. Heikki Paloheimo, *Tutkinno uudistuksen taustaa ja näköaloja*. *Politiikka* 4, 1974, ss. 328—36 (er. ss. 334—36).

¹⁶ Ks. Raimo Väyrynen, *Pääkirjoitus: Poliitologian nykytilasta*. *Politiikka* 2, 1973, ss. 89—92.